

งานการดูแลเด็กในสังคมแห่งการสอดส่องกับผลกระทบต่อครูและผู้ดูแล

Child Care Practices in Surveillance Society and Impact on Teacher and Caregiver
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพรรณ ทำดี และอาจารย์วัชรีย์ บุญวิทยา

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "งานการดูแลเด็กในสังคมแห่งการสอดส่องกับผลกระทบต่อครูและผู้ดูแล" มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจบริบทการทำงานของครูและผู้ดูแล ตลอดจนรูปแบบการควบคุมการปฏิบัติงานของครูผ่านการสอดส่อง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ครูและผู้ดูแล ซึ่งทำงานอยู่ในองค์กรที่รับผิดชอบงานการดูแลเด็กในช่วงก่อนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและเชียงใหม่ ทั้งโรงเรียนสังกัดภาครัฐและเอกชน จำนวน 41 ราย เป็นการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดการใช้อำนาจของ Michale Foucault ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษพบว่า ลักษณะงานของครูและผู้ดูแลเป็นงานที่ทำได้โดยไม่มีกำหนดช่วงเวลาปฏิบัติงานที่แน่นอน ต้องทำงานหลายตำแหน่ง มีผู้บังคับบัญชาหลายระดับ จำเป็นต้องรักษาภาพลักษณ์ที่ดี ต้องยอมรับให้ได้รับสวัสดิการที่มีอยู่อย่างจำกัด และที่สำคัญคือ เป็นงานที่เต็มไปด้วยความคาดหวังและความรับผิดชอบอย่างสูง จึงนำมาสู่การควบคุมการปฏิบัติงานที่ผ่านการสอดส่องในรูปแบบต่างๆ ทั้งในระดับองค์กรและระดับสังคม ในส่วนของระดับองค์กรเป็นควบคุมผ่านการตรวจสอบเอกสารตามมาตรฐานต่างๆ และการควบคุมด้านระเบียบวินัยด้วยกฎเกณฑ์และข้อบังคับที่กำหนดขึ้น สำหรับการควบคุมในระดับสังคมเป็นการควบคุมผ่านผู้ปกครอง และสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งการควบคุมดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อตัวครู ครอบครัว และเด็กที่อยู่ในความดูแล โดยผลกระทบที่เกิดจากการควบคุมผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับเด็กในเรื่องของความปลอดภัยและการถูกละเมิดสิทธิ์จากการเผยแพร่รูปภาพในพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์ รวมถึงยังส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างครูและผู้ปกครองจากการปฏิสัมพันธ์ผ่านตัวอักษรแทนการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า อย่างไรก็ตามทั้งโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้พยายามสร้างข้อตกลงร่วมกัน และใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์มากขึ้น โดยแต่ละโรงเรียนอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อลดความตึงเครียดของครูและผู้ดูแลที่เกิดจากการถูกสอดส่องและควบคุมในมิติต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของพื้นที่และเวลาจากบริบทการทำงานในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ การควบคุม การสอดส่อง ครูและผู้ดูแล

บทนำ

ปัจจุบันการปฏิบัติงานของครูและผู้ดูแลต้องอยู่ภายใต้กรอบการทำงานที่เคร่งครัดและถูกตรวจสอบหลายขั้นตอน ทั้งจากองค์กรส่วนกลาง ผู้บริหารในองค์กร ผู้ปกครอง และสังคมภายนอก เป็นการควบคุมผ่าน "การสอดส่อง" ด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นระบบการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ ที่เน้นการแข่งขันด้านคุณภาพและมาตรฐาน รวมถึงการสอดส่องทางอ้อมโดยผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งทำให้คนทำงานในองค์กรรู้สึกว่าตนเองถูกควบคุมอยู่ตลอดเวลาผ่านเครื่องมือการใช้อำนาจเหล่านี้

การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาประเภทของการควบคุมผ่านการสอดส่องด้วยเครื่องมือดังกล่าว ทั้งการสอดส่องจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Workplace surveillance) และการสอดส่องจากสังคมภายนอก (Social surveillance) โดยผ่านทางผู้ปกครองหรือผู้ใช้บริการ รวมถึงความคาดหวังในบทบาทของวิชาชีพดังกล่าวจากคนในสังคมทั่วไปผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามว่า ครูและผู้ดูแลเด็กเหล่านี้ได้รับผลกระทบอันเกิดจากการทำงานภายใต้บริบทเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร และจะเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับความเป็นส่วนตัว ความมั่นคงปลอดภัย ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการใช้ชีวิตในมิติอื่นๆ โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ที่ชีวิตผู้คนส่วนใหญ่ผูกติดอยู่กับเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า ครูและผู้ดูแลเด็กต้องเผชิญกับเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาวอย่างไร และมีแนวทางอย่างไรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลกลุ่มนี้ภายใต้บริบทการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาลักษณะการทำงานและบริบทการทำงานของครู/ผู้ดูแลเด็กในกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่
- 2 เพื่อศึกษารูปแบบการสอดส่องและการถูกติดตามจากองค์กรและสังคมในงานการดูแลเด็กของครู/ผู้ดูแลเด็กในกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่
- 3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการทำงานภายใต้บริบทของการสอดส่องและการถูกติดตามที่เกิดขึ้นกับครู/ผู้ดูแลเด็กในกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

อภิปรายผลการศึกษา

ในปัจจุบันการปฏิบัติงานของครูและผู้ดูแลเด็กถูกจับจ้องและสอดส่องผ่านเครื่องมือในรูปแบบต่างๆ อย่างเข้มข้นมากขึ้น เพื่อควบคุมการทำงานให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่องค์กรและสังคมคาดหวัง โดยมีเงื่อนไขมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ที่ต้องมีการแข่งขันกันในตลาดแรงงานและธุรกิจการดูแลเด็ก นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้ที่มีอำนาจในการกำกับควบคุมการทำงานของคนผ่านพื้นที่และเวลา ด้วยการใช้เครื่องมือทางสถาปัตยกรรม (Architectural apparatus) ในกรอบอวกาศที่ให้อำนาจการสอดส่อง และการควบคุมเวลาการทำงานผ่านกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวัน

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเฝ้าดูและควบคุมการทำงานของคนมากขึ้น ทั้งในส่วนของการสอดส่องทางกายภาพและการสอดส่องผ่านทางระบบเครือข่าย (Network surveillance) บนโลกออนไลน์ นอกจากนี้เทคโนโลยียังนำไปสู่การสั่งการและติดตามงานได้โดยปราศจากข้อจำกัดในเชิงพื้นที่และเวลา ในที่สุดการถูกควบคุมก็จะกลายเป็นความเคยชิน โดยระดับของการควบคุมมีความแตกต่างกันระหว่างโรงเรียนของรัฐและเอกชน ถึงแม้ว่าครูจะอยู่ในภาวะของการถูกควบคุมผ่านเครื่องมือต่างๆ มากมาย ซึ่งถือเป็นการควบคุมทางสังคมจากภายนอก (External social control) แต่หลายคนก็ยังคงอยู่ในอาชีพนี้ต่อไป ด้วยเหตุผลในเรื่องของอุดมการณ์ที่ซึบซับเข้าไปอยู่ในตัวครูผ่านวาทกรรมของความเป็นครู ทำให้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในการทำงานและการใช้ชีวิตของครู ซึ่งถือเป็นการกำกับควบคุมทางสังคมจากภายใน (Internal social control) ที่ผู้ที่มีอำนาจพยายามสร้างขึ้น เพื่อให้การกำกับควบคุมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด อย่างไรก็ตามครูและผู้ดูแลเด็กที่มีเด็บบนมือต่อสภาพดังกล่าวทั้งหมด โดยมีความพยายามที่จะต่อรองกับกฎระเบียบต่างๆ เพื่อลดความตึงเครียดและทำให้สามารถอยู่ในอาชีพนี้ได้ นอกจากนี้ยังมีการสร้างความเป็นวิชาชีพ (Professionalization) ให้กับครู โดยการควบคุมมาตรฐานความเป็นวิชาชีพด้วยกฎระเบียบต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและศักยภาพที่เพียงพอต่อการดูแลรับผิดชอบเด็กตามความคาดหวังของสังคม ดังนั้น การสร้างความเป็นวิชาชีพจึงกลายเป็นอีกระดับหนึ่งของการกำกับควบคุมตามมาตรฐานที่กำหนด

ผลการวิจัย

งานการดูแลเด็กในสังคมร่วมสมัย "การควบคุม" ที่กระทำผ่าน "การสอดส่อง"

1. บริบทการทำงานของครูและผู้ดูแลเด็ก
การทำงานในแต่ละวันต้องใช้เวลาต่อเนื่องยาวนาน มีเวลาพักกลางวันไม่มาก เป็นงานที่ติดพันไปนอกเวลางาน ทำให้แยกไม่ไ้ระหว่างเวลาว่างกับเวลาส่วนตัว ที่สำคัญคือเป็นงานที่เต็มไปด้วยความคาดหวังและความรับผิดชอบมากมาย ซึ่งไม่ได้มีแค่หน้าที่สอนหนังสือ แต่ยังมีภาระงานอื่นๆ ในองค์กร ทำให้ต้องอยู่ในภาวะของการสวมหมวกหลายใบ และการมีผู้บังคับบัญชาหลายคน นอกจากนี้ยังเป็นงานที่ต้องรักษาภาพลักษณ์ทั้งต่อตัวเองและองค์กร ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับให้ได้กับรายได้และสวัสดิการที่จำกัด
2. "การควบคุม" ที่กระทำผ่าน "การสอดส่อง"
2.1 การสอดส่องในระดับองค์กร (Workplace surveillance) เป็นการควบคุมผ่านเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ การควบคุมผ่านเอกสารและรายงาน (Document control) การควบคุมผ่านมาตรฐานของหลักสูตร (Curriculum control) การควบคุมผ่านนโยบายองค์กร (Policy control) การควบคุมผ่านคุณภาพ (Quality assurance control) การควบคุมผ่านความเป็นวิชาชีพ (Professional control) การควบคุมผ่านระเบียบวินัย (Discipline control) การควบคุมผ่านผู้บริหารและสายการบังคับบัญชา (Executive & hierarchical control) การควบคุมผ่านเทคโนโลยี (Technological control) และการควบคุมผ่านสถาปัตยกรรม (Architectural control)
2.2 การสอดส่องในระดับสังคม (Social surveillance) เป็นการสอดส่องจากสายตาของสังคมในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การควบคุมผ่านผู้ใช้บริการ (Customer control) การควบคุมผ่านอุดมการณ์ (Ideological control) และการควบคุมผ่านสื่อสังคม (Social media control)

ผลกระทบและการตอบสนองการถูกสอดส่อง: ใครควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบและจัดการสถานการณ์?

1. ผลกระทบจากการทำงานภายใต้บรรยากาศของการถูกควบคุม
1.1 ผลกระทบต่อครูและผู้ดูแล ทำให้ขาดโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน เกิดการหลอกลวงกันระหว่างเวลาว่างกับเวลาส่วนตัว ทำให้เกิดความเครียดสะสมจากการขาดโอกาสในการพักผ่อน อีกทั้งยังต้องอยู่ในบรรยากาศความระแวดระวังอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับผลตอบแทนที่เป็นค่าจ้างและสวัสดิการที่มีจำกัด ทำให้หลายคนยุติการทำงานบนเส้นทางสายนี้ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวของครู จากการที่ต้องเสียสละเพื่อให้ครูได้ทำงานเพื่อผู้อื่น
1.2 ผลกระทบต่อเด็ก เป็นผลกระทบต่อครูที่ส่งผลกระทบต่อเด็กในความดูแล จากการที่ครูมีภาระงานเอกสารในปริมาณที่มากเกินไป ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับเด็กได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของความปลอดภัยและสิทธิของเด็กจากการสื่อสารในสังคมออนไลน์ รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการเฝ้าดูของผู้ปกครอง ทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ตามที่กำหนดและทำให้เด็กขาดสมาธิในการเรียนรู้
1.3 ผลกระทบในเชิงความสัมพันธ์ เป็นผลกระทบที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ด้วยตัวอักษร อาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่เกินการควบคุม และสร้างความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน
2. ประสบการณ์การป้องกันผลกระทบและการจัดการปัญหา
การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การลดแรงปะทะโดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง พยายามตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์ ในขณะเดียวกันก็พยายามให้มีการสื่อสารแบบเผชิญหน้ามากขึ้น สิ่งที่สำคัญคือพยายามให้ครูได้ทำงานอย่างเต็มที่และมีเวลาให้กับครอบครัว นอกจากนี้ระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ ต้องมีความยืดหยุ่นและแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันการผลิตครูต้องเตรียมความพร้อมและทำให้ผู้ที่จะเข้ามาสู่วิชาชีพครูเกิดความเข้าใจลักษณะงานการดูแลเด็ก เพื่อลดปัญหาการลาออกกลางคันจากภาวะความเครียดและความกดดัน
2. ผู้บริหารองค์กรทุกระดับต้องมีการตรวจสอบและทบทวนระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อสร้างระบบที่เป็นธรรมให้กับครูในเรื่องภาระงาน รายได้ และสวัสดิการ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีหน่วยงานกลางในการรับผิดชอบภาระงานที่นอกเหนือจากการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก เช่น งานด้านเอกสารเพื่อรับรองการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ครูได้มีเวลาให้กับเด็กได้อย่างเต็มที่
4. ควรมีการจัดการที่ระบบฐานข้อมูลส่วนกลาง เพื่อลดปัญหาการจัดเก็บข้อมูลซ้ำซ้อน
5. โรงเรียนควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดขอบเขตการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันความขัดแย้ง ร่วมกับการพิจารณาบทบาทของผู้ปกครอง และการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับครูให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อลดความขัดแย้ง
6. ควรมีการกำหนดมาตรฐานในการติดตาม กำกับ ตรวจสอบการใช้งาน และการสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และเด็ก ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของทุกฝ่าย เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิ์ในด้านต่างๆ